

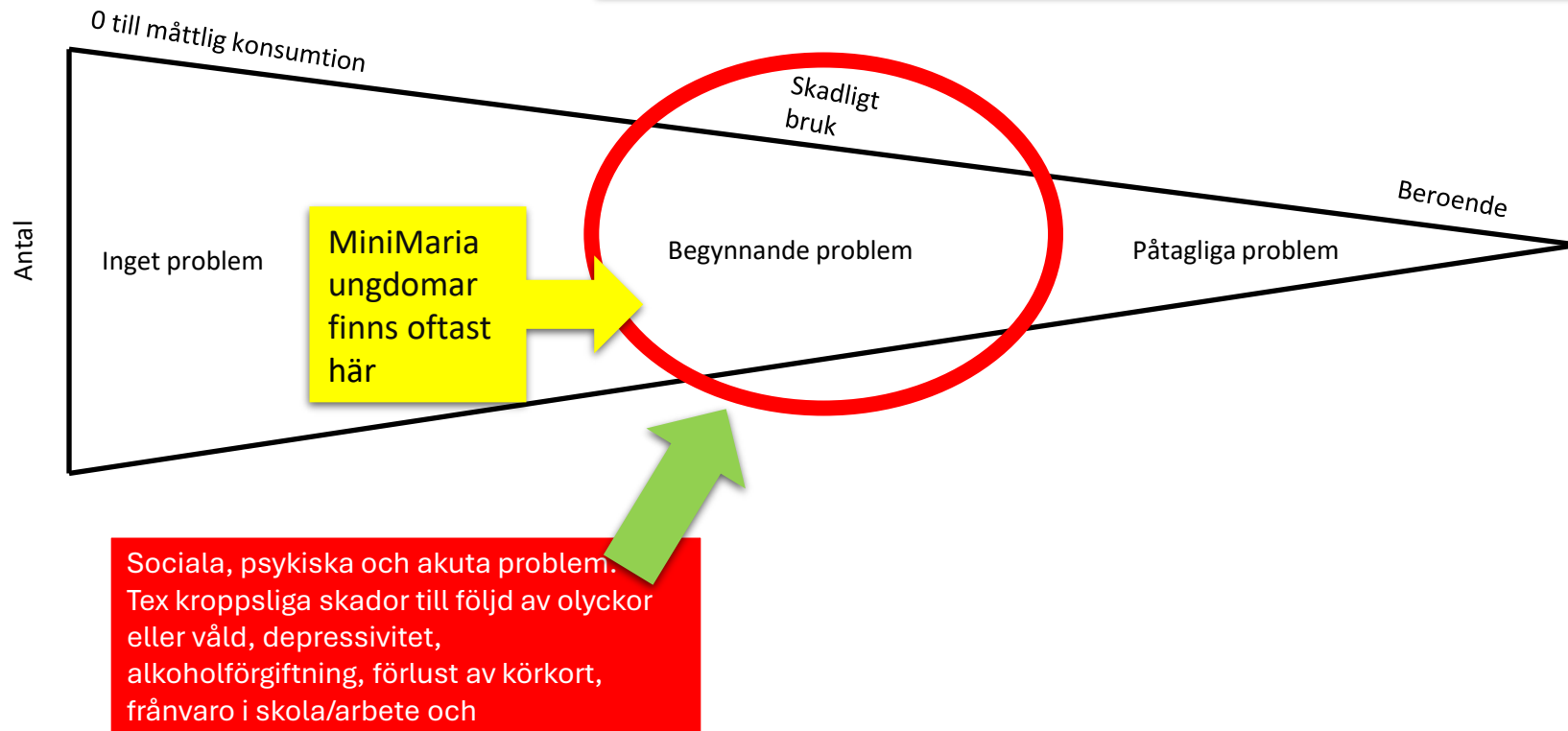
Samsjuklighet hos ungdomar

Lina Lindfors och Karl Millback
Specialistläkare Barn- och ungdomspsykiatri
2025-02-28

Agenda

1. Introduktion
2. Ungdomars drogbruk
3. Samsjuklighet
4. Fall
5. Avslutning och frågor

Riskbruk, missbruk, beroende ?

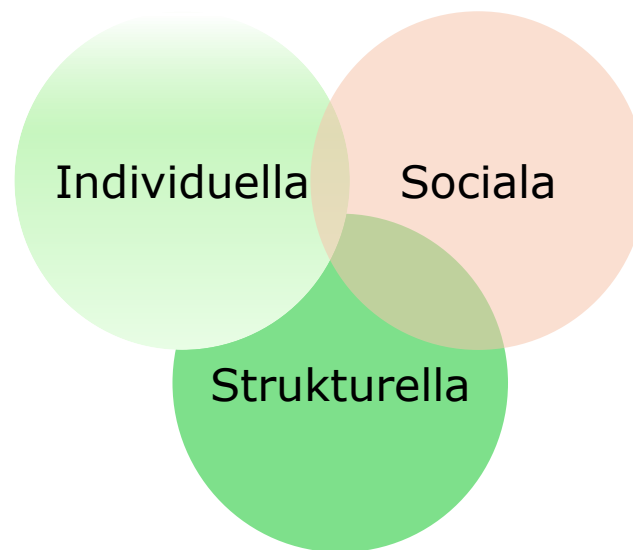

Vem blir beroende?

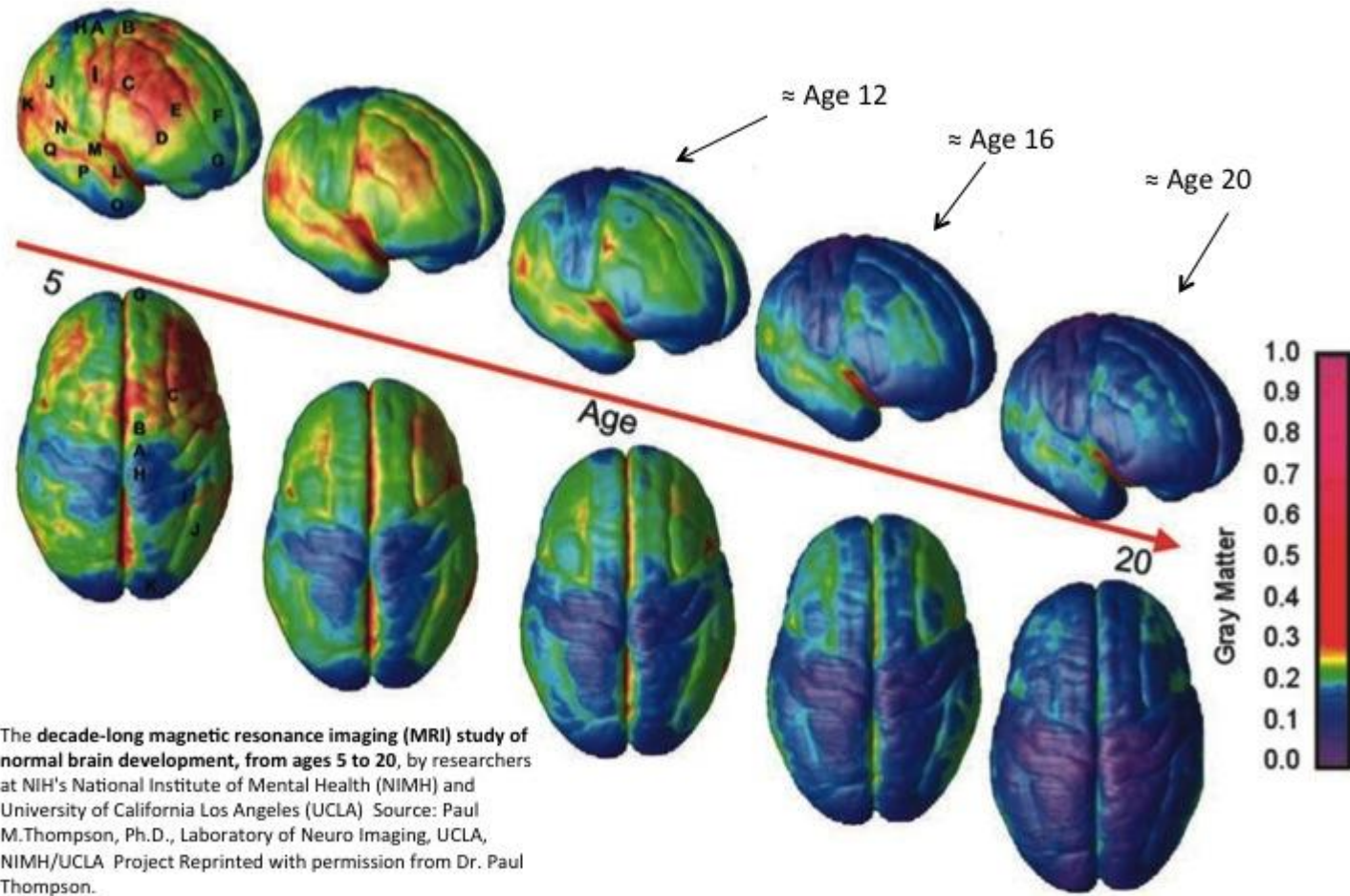
- Ärftlighet
- Familj/uppväxt
- Personlighetsdrag
- Samsjuklighet
- Normer och värderingar
- Kamratkrets

Risk- och skyddsfaktorer

Folkhälsomyndigheten, 2019

The decade-long magnetic resonance imaging (MRI) study of normal brain development, from ages 5 to 20, by researchers at NIH's National Institute of Mental Health (NIMH) and University of California Los Angeles (UCLA) Source: Paul M.Thompson, Ph.D., Laboratory of Neuro Imaging, UCLA, NIMH/UCLA Project Reprinted with permission from Dr. Paul Thompson.

Hur ser det ut för de ungdomar vi möter?

Medelålder 16-17 år

Fler killar än tjejer (63% resp 36%)

Tjejerna kontakt senare och mår generellt sämre men debutålder för primärdrog tjejer 14 år och killar 15 år

De flesta bor hemma och går på gymnasiet

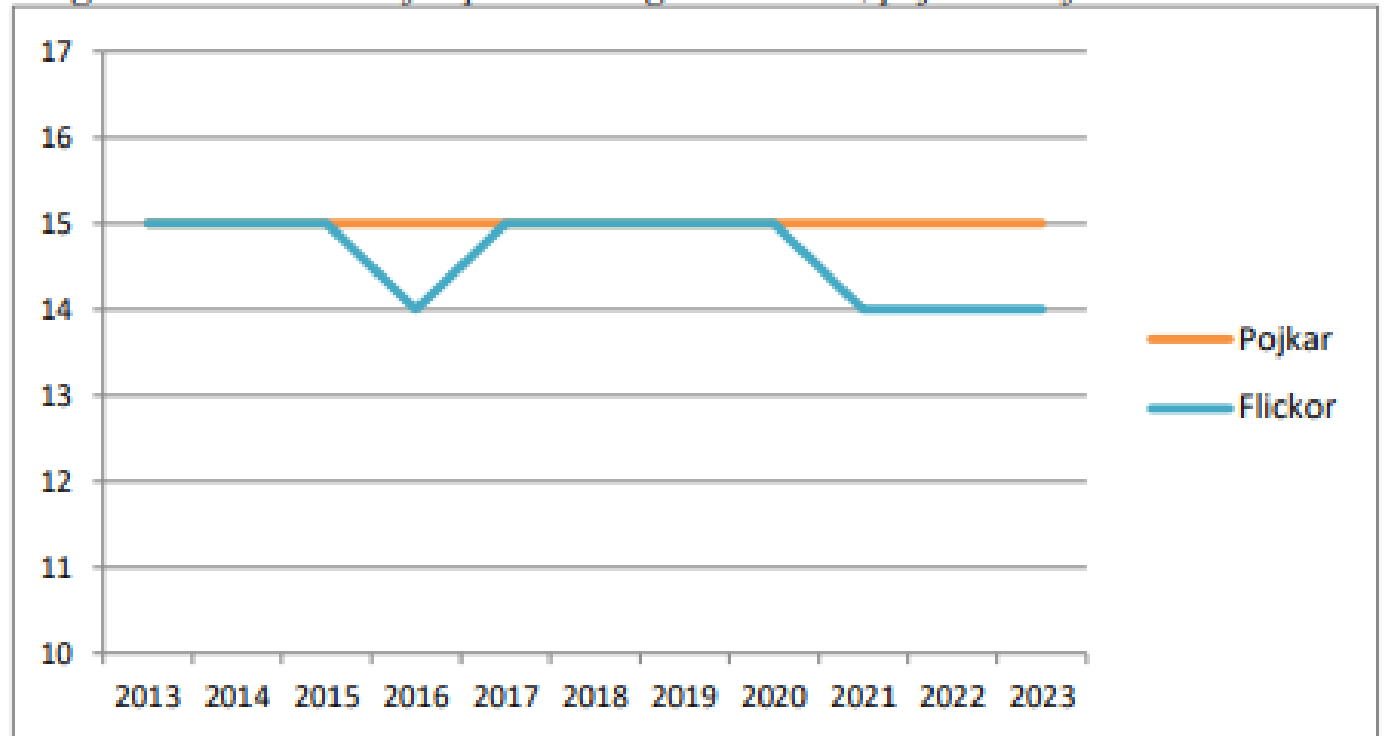
Ca 25% uppger pågående/tidigare Bup-

kontakt Göteborgs
Stad

 VÄSTRA
GÖTALANDSREGIONEN
SAHLGRENSKA UNIVERSITETSSJUKHUSET

Debutålder

Diagram 7. Debutålder för primär drog 2013–2023, pojkar och flickor.

Ungdomars substansbruk

- Ungdomar är inte ”små vuxna” – särskild grupp, särskilda behov
- Missbruksmönstret annorlunda
  - Ofta skadligt bruk, mer sällan beroende
  - **Experimenterande, fler olika substanser**
  - **Ej upplevt neg konsekvenser, ger låg motivation**

Vilka droger använder de ungdomar vi möter?

Samsjuklighet

- Två tillstånd samtidigt

- Psykiatri
- Beroende/
Skadligt bruk

Förekomst

- MMNO 250210 ögonblicksbild:
  - Ca 60 % har en samtidig psykiatrisk diagnos.
  - Ca 40 % har ADHD.
- Richert et al (2020): 34-54 % egenrapporterade psykiatriska symtom på Mini-Maria.
- Gerdner & Håkansson (2022): Bland tonåringar med drogproblem har 40 % av flickor och 22 % av pojkar en psykiatrisk diagnos.

Jämförelse

- Socialstyrelsen (2024): 12 % M och 21 % F 18-24 år har psykiatrisk diagnos
- -> Droganvändning är förknippat med en högre grad av psykiatriska diagnoser och symtom.

Samsjuklighet åt andra hållet

- BUP Akut Östra (2019):
- Ca 25 % av alla som lades in på avd var positiva på drogtestar.

- Gerdner & Håkansson (2022):
- Bland tonåringar med psykiatrisk diagnos hade 28 % av flickorna respektive 15 % av pojkarna även drogproblematik på diagnosnivå.

Svårigheter vid samsjuklighet

- Svårt att nå fram med insatser som syftar till drogfrihet vid pågående psykiatriska problem.
- Svårt att göra tillförlitlig psykiatrisk diagnostik vid pågående drogbruk.
- Svårt att nå fram i behandling av psykiatriska problem vid pågående drogbruk.
- Risker med interaktioner mellan droger och läkemedel, kan vara både oförutsägbart och farligt.

Varför är det viktigt att öka kunskap om samsjuklighet?

- De flesta som söker för psykiatriska symptom söker inom primärvården-nedstämdhet, ångest och sömnstörning.
- Uppger sällan spontant substansbruk. Behöver **AKTIVT** fråga.
- Om behandlat ångest/depression enligt riktlinjer och ej förbättrad.

Teoretiska modeller för samsjuklighet substansbrukssyndrom och psykisk sjukdom

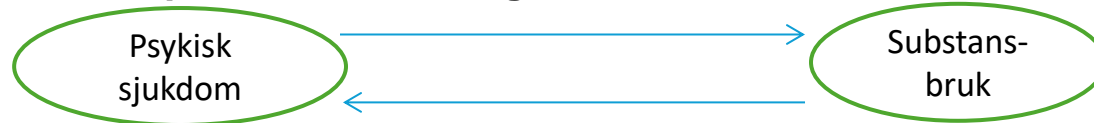
Självmedicinering

Substansbruk orsakar psykisk sjukdom

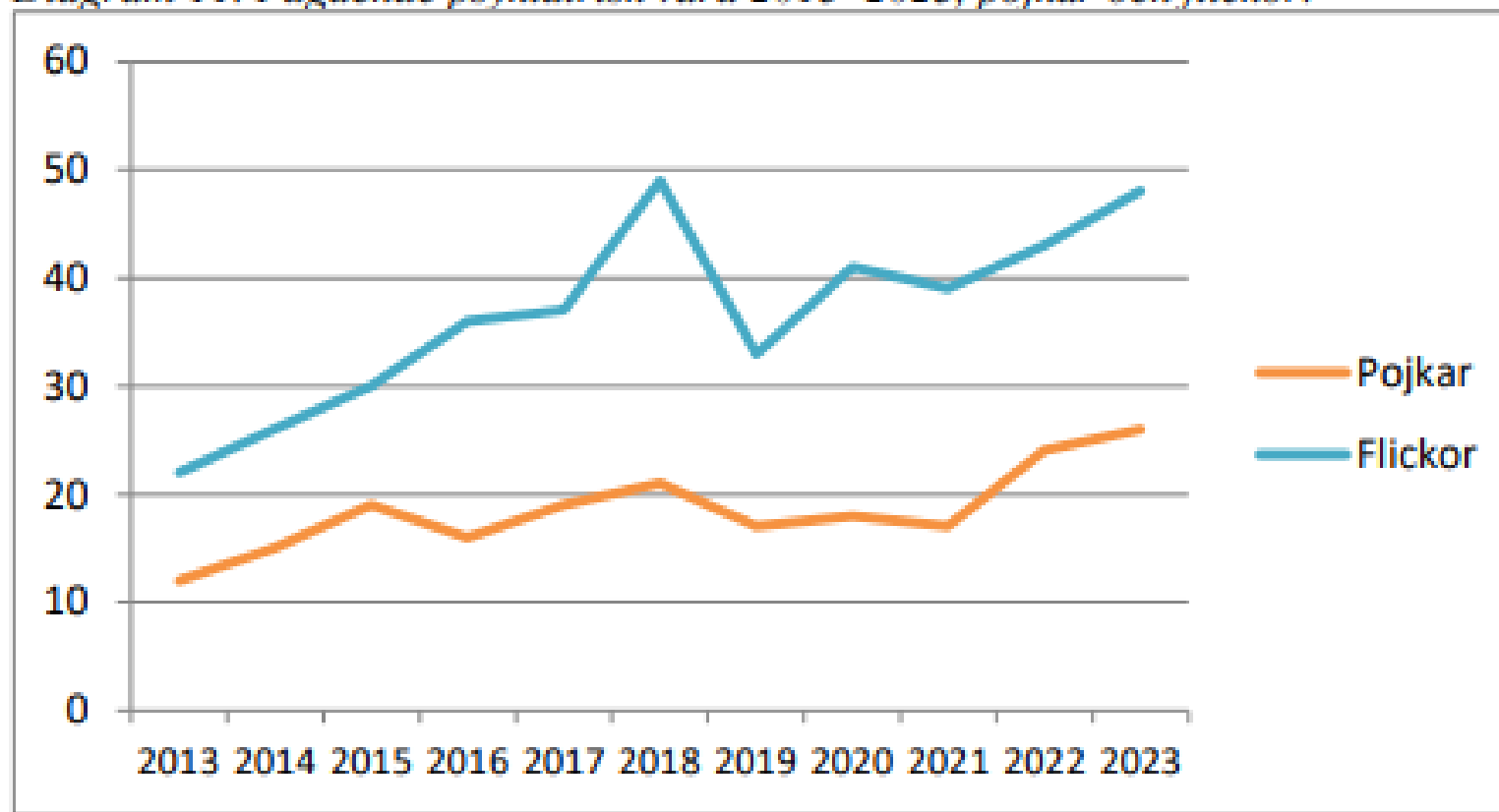

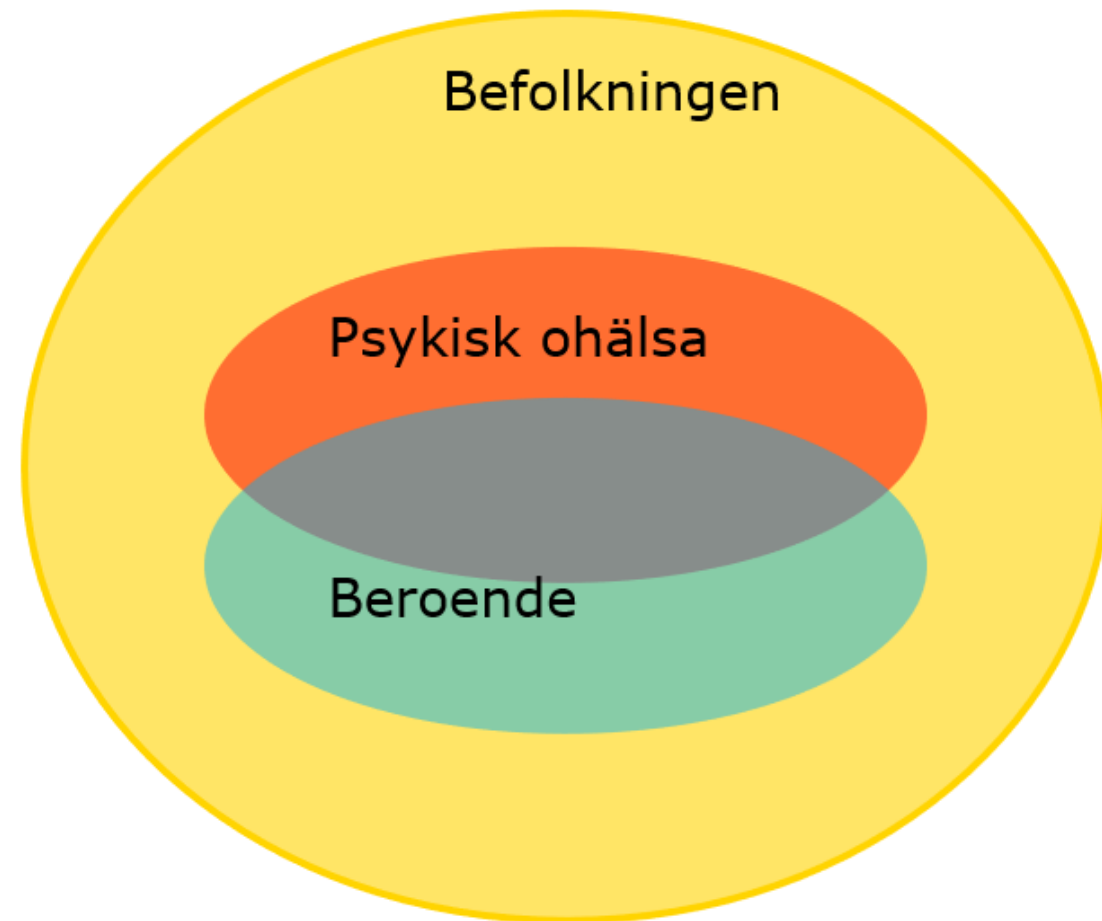
Multipla faktorer interagerar

Mueser et al
2003

Diagram 11. Pågående psykiatrisk vård 2013–2023, pojkar och flickor.

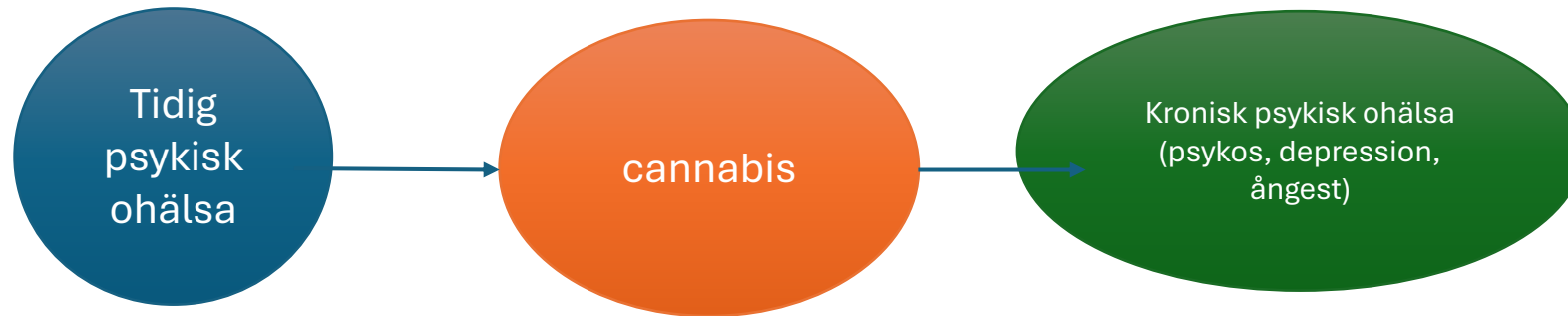

Samsjuklighet

- Depression- substansbruk ger liknande symptom
- Ångest- framförallt social ångest och paniksyndrom
- PTSD- HÖG samsjuklighet i alla studier.
det ena tillståndet förvärrar det andra

...men cannabis har betydelse även för andra psykiska tillstånd

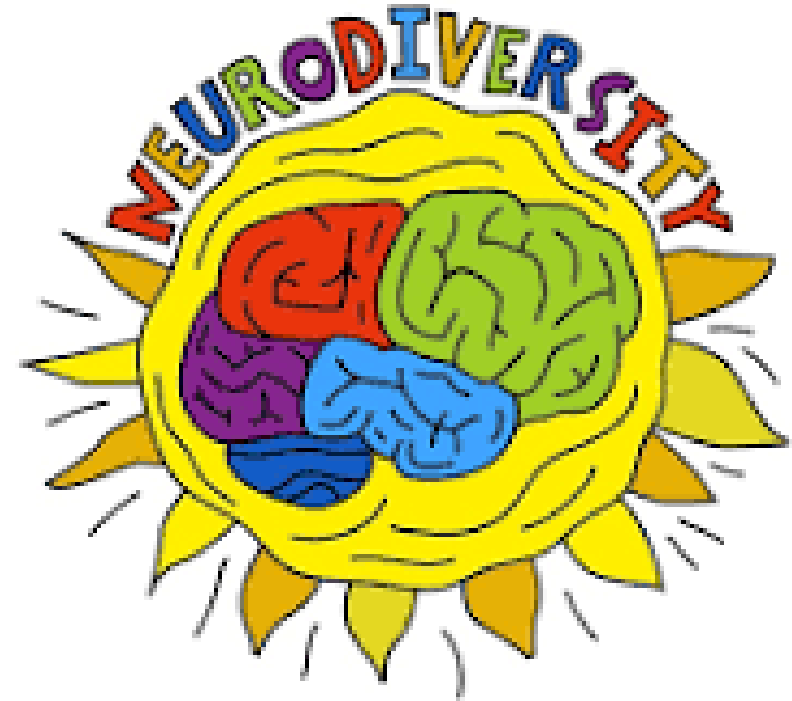

Ångest och depression är vanligt hos unga som börjar röka cannabis tidigt

Cannabisrökning gör att **risken för depression och ångest** ökar i tidig vuxenålder

Neuropsykiatri & Samsjuklighet

- Autism
- ADHD
- Tics, dyslexi, med mera...

Autism

- A: Socialt samspel och kommunikation
- B: Begränsade, repetitiva mönster i beteenden, intressen och aktiviteter

Autism

- Symtom ska ha funnits sedan tidig utvecklingsperiod (förskoleålder), finnas i flera miljöer och orsaka en tydlig funktionsnedsättning.
- Ca 1% av befolkningen har autism. Andelen som har autismdiagnos har ökat det senaste decenniet, men förekomsten av autismsymtom i befolkningen är ganska stabil över tid.
- Det finns ingen medicinsk behandling av kärnsymtomen vid autism. Behandlingen består i anpassningar och stöd i vardag och skola.

Samsjuklighet vid autism

- Ingen ökad risk om inte andra psykiatriska tillstånd föreligger.

ADHD

- Svårigheter med uppmärksamhet, koncentration, planering, struktur
- Svårigheter med rastlöshet, impulsivitet, hyperaktivitet
- Debut innan 12 års ålder.
- Finns i flera miljöer.
- Orsakar påverkan på funktionsförmåga.

ADHD

- Ca 5 % av barn och ungefär hälften så stor andel av vuxna har adhd. Eller? Andelen som har adhd-diagnos har ökat det senaste decenniet, men förekomsten av adhd-symtom i befolkningen är ganska stabil över tid.
- Många med adhd har läkemedelsbehandling. Det som i regel fungerar bäst är en kombination av läkemedel och anpassningar och stöd i vardag och skola.

Samsjuklighet vid ADHD

- ADHD: Odiagnostiserad/obehandlad ADHD innebär STOR riskökning för droganvändning.
- ADHD: Vid behandlad ADHD minskar risken.
- MEN – om du använder droger förlorar du din läkemedelsbehandling!?

ADHD

- Orsak till riskökning:
  - Genetik
  - Biologi
  - Impulsivitet, "upptäckaranda"
  - Psykiatrisk samsjuklighet
  - Sociala faktorer

Exempel – Anton 18 år

- Tid PTSD
- Social ångest
- Flerårigt THC-bruk

Anton 18 år

- Stöd till drogfrihet
- Misstanke ADHD
-> utredning
- SSRI

Anton 18 år

- Återfaller i THC-
bruk (m m)
- Utredning kan
slutföras -> ADHD
- Återfall i THC-
bruk,
tillkomst av
depression

Anton 18 år

- Utökad läkemedelsbeh
- Avd 363
- ADHD-lkm

Anton 18 år

- Nu:
- Drogfri 6 mån
- Går bra i skolan
- Psykologisk beh
social ångest

Samsjuklighet - sammanfattning

- Substansbruk kan leda till psykiatrisk problematik
- Psykiatriska problem kan leda till substansbruk
- Viktigt med integrerad behandling- dvs att arbeta med substansbruk och psykiatriska tillstånd samtidigt